

datok jöttek nyelvemre: Soha ilyen rossz évet: *mindenemet elvert a jég*; kifosztottak mindenemből, üresen állt pince-kamra: *mindenemet fölettek-ittak*; az éjjel *minden könyvemet elloptak v. ellopott* valami istentelen zsvány; *minden boromat felemészített* ez a kortyándi had; rágalmozó szavaival *minden jó emberedet elmart* házadtól; ő volt az, aki *minden jó barátunkat elriasztott e vállalattól*; panaszkodol, hogy öcséd *minden valamirevaló lovadat aggyonsarkantyúzott* stb. stb. Noha némelyiknél ingadozott, de egyiket sem utasította vissza nyelv-érzésem. Barátaim némelyike határozottan, talán határozottabban is a kelletténél, hibásnak ítélte valamennyit, mások pedig még nálamnál is jobban pártjukat fogták a szóban forgó mondatoknak. Annyiszor ismétetem őket magamban, hogy utóvégre magam is megsokaltam s abba is hagytam, mert már-már attól félttem, hogy hovatovább a tárgyias alakokat találok majd hibásaknak. Helyesen-e, nem-e, így próbálok őket magyarázni. Ezek a kifejezések: *mindent elvert a jég, mindent fölettek-ittak, minden könyvet elloptak, mindent felemészített, mindenkit elmar, elriaszt*, stb. stb. — olyan megállapodott formájuk, hogy a birtokos személyrag belépése sem igen változtatja őket. De meg másrészt minden *mindenségük* mellett is valami partitívust érzek bennük. — Kettőt kérdek tehát olvasótársaimtól: 1. feltétlenül helytelenítik-e e mondatokat? 2. mit szólnak magyarázatomhoz?

NB. Idézett cikkelyében Simonyi is felhozza Pázmányból Kal. 481. ezt a példát: *Minden doktorok írásit* mindnyájan el nem *olvas-hatunk*, s így magyarázza, hogy talán mert a. m. minden doktori írást? Ilyenféle mondatot én is idézhetek: »az kécskei jobbágyok *császáradaját* szegedi szandsokságra ne *adjanak*« (Mon. TMEml. 2: 39. császár adaja = császári adó.) — Ha már benne vagyok, megemlítek még egy pár szabálytalan v. annak látszó szerkezetet, melyet u. o. találtam: mi *vettünk* kezünkhöz Kőrösi Szabó Mihály *pénzét* (? = pénzéből partitívus) számszerint 13 rossz és 32 jó tallérokat 1:215, az országgyűlésre imponált 20 frtos impositionnak *restantiáját* Darvas János uramnak *fizettünk* 60 frtot (ez utóbbi tárgy visszafelé hat a regensére s nem respektálja a birtokos személyragot: *restantiáját*, de lehet partitívus-féle is) 2:151. A következő mondat pedig határozottan partitív: mi *kivülöttünk* soha egyéb *urát* az Babad nevű pusztának nem *hallottuk* és nem is *tugyuk* (ez már tárgyias) 2:230. — Viszont tárgyias ragozás áll alanyi helyett ezekben: *affélet* ugyan *megszokták* már 1:47, *ilyetén kötetést* és ellenvetést *adjuk* eleikben 1:173, *kettőt* a jövőendő pasztorma fejében *kérte* 2:19, *melyeket* kik *fizessék* meg (Hornyik Kecsk. Tört. 2:157).

G. J.

Veksza. »Mi öten kötelezzük magunkat; semmi *veva*, insultatio, kacagás, üldözés nem viszen arra, hogy tőle elálljunk« (Kazinczy, Level. 9:64). — »Ez már mégis nagy *veksza*« (Tsz.). — Honnan származik ez a *veksza* szó? Nagyon tetszetős az a gondolat, hogy a mi népyelvünk alkotta a *vekszal* igéből, elvonás útján, mint p. a *bérmát* a *bérmálból*, a *kínát* a *kínálból* stb. Vö. Simonyi, Az analogia hatá-sairól (Nyelvtud. Értek. IX. k. 12. füz. és TMNy. 373).

E napokban azonban kezembe került egy 1765-ből származó latin vers, melynek végsorai így hangzanak:

» *Vexa dedit vexam, vexatur vexa per ignem;*
Majores vexas, credite, vexa dabit.

(*Vexatio dat intellectum c. röpirat 11. lapján.*) Látjuk ebből, hogy a *vexa* szó nemcsak a népnyelvben, hanem a magyar latinság szókincsében is megvan s Bartal is idéz rá egy példát imént megjelent művében: »si irrideant, contumelia afficiant, si sponte in *vexam* aliquid faciant«. Bartal azon kívül hivatkozik Du Cange Glossariumára. Ez pedig Bernardus de Breydembach mainzi decanus 1488. évi Jeruzsálemi útleírásából idézi: »redempti a *vexa* per datas pecunias«.

Míndezek szerint a magyar *veksza* nem népnyelvi elvonás a *vekszálból*, hanem kölcsönvétel a középkori latin nyelvből.

SZILY KÁLMÁN.

Ahol a bort singgel mérik. Rubinyi Mózesnek multkori soraimhoz fűzött megjegyzéseiből mintha egy kis neheztelés érzének ki. Ezt valóban nagyon sajnálom, mert nem csipkedés volt a céloom, hanem egy érthetetlennek látszó magyarázatnak legjobb tudomásom szerint való helyreigazítása. Hogy kissé tréfás színben adtam elő mondanivalómat? Úgy tudom, a Nyr. sohasem volt ellensége a tréfa köntösébe öltözött igazmondásnak.

Most már, — minthogy Rubinyi újból megerősíti, — csakugyan elhiszem, hogy a moldvai csángók singgel mérik a bort, de első olvasásra hogy hihettem volna el ezt a hihetetlennek látszó dolgot? S most már belátom természetesen azt is, hogy tévedtem, amikor azt hittem, hogy ez a *singel* a csángóknál is bizonyára csak azt jelenti, amit a székelyeknél, hogy: ajándékoz, ad; esetleg a jelentésnek némi tágulásával: mér (azaz megmérve ad bort, vizet s akármi mást is). De most sem lehetek teljesen egy véleményen Rubinyival megjegyzéseinek minden egyes pontjára nézve. Tamáskodom abban, hogy a *sing* a moldvai csángóknál, vagy bárhol a magyar nyelvterületen, közből, mérce, veder¹-féle, vagy ezekhez hasonló folyadékmértéket jelentene, és tamáskodom abban, hogy a *sing* a moldvai csángóknál bármiféle jelentésváltozást szenvedett volna.

A *singel* igazi jelentésére Szily Kálmán úr szívesége vezetett rá. Azt írja levelében: »Nem a bort, hanem a *hordót* mérik singgel. Somogyban *akó-pálcával*, Kecskeméten *füzérral* (*Viserstab* v. *rute*). S maga a művelet: *akolás*, *füzérelés*, a csángóknál: *singelés*.« Ezek az adatok rögtön eloszlatták az egész homályt, amely, legalább az én érzésem szerint, Rubinyi újabb magyarázata után is még mindig megakadályozta a dolog tisztá megértését. Azóta szerzett újabb adataim feltétlenül megerősítik Szily magyarázatát azzal a csekély különbséggel, hogy nemcsak a *hordót* *singelik*, hanem bizony a bort is. E levél vétele után azonnal tudakozódtam a Székelyföldön a *singel* szónak előttem eddig ismeretlen ilyen jelentése után. A Hétfaluból, Három-